

جلسات شرح و تفسیر

حجت الاسلام و المسلمین استاد
محمد جواد حاج علی اکبری

موضوع:

دعای چهل و دوم (ختم قرآن)

جلسه ۲۳

۱۳۹۶/۰۷/۲۴

■ آسان بودن پندگیری از قرآن

■ شرطهای ذکرپذیری از منظر قرآن

۱. خشوع

۲. توجه به آیات وعید

■ عبرت‌آموزی از قرآن

■ بیان پندهای قرآنی در قالب قصه

بحث ما ذیل این جمله بود:
 «فَجَعَلْنَا مِمَّنْ يَرْعَاهُ حَقًّا
 رِعَايَتِهِ؛ پس ما را از جمله کسانی
 قرار ده که حق این کتاب را
 چنان که سزاوار است، رعایت
 کنند». تاکنون در مورد چگونگی
 رعایت ادب مع القرآن سخن گفتیم.
 بودن با قرآن، آدابی دارد که ذیل
 کلمه‌ی رعایت آمده است. این
 بودن با قرآن باید به گونه‌ای
 باشد که خدای متعال بپسندد.
 ما از قرائت شروع کردیم و
 به تفکر و تدبر رسیدیم که
 آخرین بحث مطرح شده بود.

آسان بودن پندگیری از قرآن

یکی از مباحث باقی مانده،
 ذکرپذیری از قرآن کریم است
 که در فهرست ما با عنوان تذکر
 بیان شده بود. من سراغ نقطه‌ی
 کلیدی این بحث می‌روم. انسان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 ر.د.م.ه

«اللَّهُمَّ فَإِذَا أَفَذْنَا الْمَعُونَةَ
 عَلَى تَلَاوَتِهِ وَ سَهَّلْتَ جَوَاسِي
 أَلْسِنَتِنَا بِحُسْنِ عِبَارَتِهِ فَاجْعَلْنَا
 مِمَّنْ يَرْعَاهُ حَقًّا رِعَايَتِهِ وَ
 يَدِينُ لَكَ بِاعْتِقَادِ التَّسْلِيمِ
 لِمُحْكَمِ آيَاتِهِ؛ الهی، اکنون که
 ما را به تلاوت قرآن یاری
 دادی، و عقده‌های زبانه‌مان را به
 زیبایی عبارات آن گشودی، پس
 ما را از جمله کسانی قرار ده
 که حق این کتاب را چنان که
 سزاوار است رعایت کنند، و
 تو را با اعتقاد تسلیم در برابر
 آیات محکمش بندگی نمایند».

موضوع بحث ما، چهل و
 دومین دعای صحیفه‌ی مبارکه‌ی
 سجادیه است که دعای امام (علیه
 السلام) در مورد قرآن کریم است.

باید توجه کند که قرآن کریم، منبع بیداری است و آسان، روان، در دسترس و اختیار و کاملاً متفاوت است و به شما این امکان را می‌دهد که به اندازه‌ی ظرفیت‌تان، از ظلمات غفلت‌ها به نور ذکر منتقل شوید.

در محیطی هستیم که طبع آن، غفلت است و حجاب در حجاب و پرده روی پرده قرار دارد؛ لذا در مورد آن می‌توان گفت: «ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ» [۲] تاریکی‌هایی است که بعضی بر روی بعضی قرار گرفته است.

بیداری و هوشیاری، کارویژه‌ی قرآن کریم است که در سوره‌ی مبارکه‌ی قمر به این نکته اشاره شده و تکرار هم شده است: «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ» [۱] و قطعاً قرآن را برای پندآموزی آسان کرده‌ایم، پس آیا پندگیرنده‌ای هست؟». خدای متعال با تأکید می‌فرماید ما قرآن را برای ذکر آسان و روان ساختیم، اما آیا کسی هست که این ذکر آسان‌شده را دریافت کند؟! بیدار شدن، آسان نیست. ما

قرآن کریم، ذکر آسان‌شده است که برای رفتن پرده و دیدن قوانین و سنن الهی در عالم، نازل شده است. ما دو منبع اساسی ذکر داریم: یکی کتاب تکوین و دیگری کتاب تشریح؛ یکی آیات تکوینی پیرامون ما است و دیگری آیات تشریحی که همان وحی است. ولی این کجا و آن کجا؟! آیات آفاقی و انفسی در بیرون و درون ما دیده می‌شود، اما آنچه آیات تکوین را به زبان می‌آورد، قرآن کریم است. قرآن کریم، خورشید و ماه و درخت و زمین و آسمان

شرط‌هایی دارد که یکی از آنها، خشوع است: «مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ» [۳] آن‌که در نهان از خدای بخشنده بترسد و با دلی توبه‌کار [باز] آید». اگر کسی می‌خواهد از قرآن کریم، ذکر را دریافت کند، باید دل خود را خاشعانه بیاورد. اگر دل را خاشعانه و مخصوصاً در خلوت به میدان بیاورید، جام ذکر را از قرآن خواهید نوشید. در سوره‌ی مبارکه‌ی یس نیز بیان شده است: «إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ» [۴] بی‌م دادن تو فقط کسی را [سودمند] است که کتاب حق را پیروی کند و از [خدای] رحمان در نهان بترسد». عبارت «خَشِيَ الرَّحْمَنَ» جالب است. ترسیدن از مهربان یعنی چه؟! برای بیان این معنا راهی نداریم جز اینکه ترسیدن از مادر و پدر را مثال بزنیم. ما فرض را

را سخنگو می‌کند و این هنر آن است. حتی آیات انفسی هم با قرآن به سخن می‌آیند. بیداری و رهایی از غفلت، و کشف نسبت‌های ما با جهان هستی و مخصوصاً کشف نسبت ما با حضرت حق، هنرنمایی و اعجاز قرآن کریم است. قرآن کریم این امکان را فراهم می‌آورد که به آسانی و روانی و شیرینی، این روابط را کشف کنیم. ولی ما خیلی ساده و راحت از کنار این امکان می‌گذریم! «فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ» نوعی دعوت به پندپذیری و کشف حقایق هستی است.

شرط‌های ذکرپذیری از منظر قرآن

۱. خشوع

از نظر قرآن کریم، رسیدن به مرحله‌ی تذکر و ذکرپذیری،

بر این می‌گذاریم که در عالم، مهربان‌تر از پدر و مادر نداریم. در این فرض، ترس از مادر چه معنایی دارد، جز اینکه تو نگران هستی که از مهر او محروم شوی یا مهر او را کم دریافت کنی؟! حضرت سجاد (علیه السلام) در صحیفه می‌فرماید: «خدایا! مرا از دست خودت رها نکن». این جمله‌ی لطیف نیز عبارت «خَشِيَ الرَّحْمَنَ» را معنا می‌کند.

است، با ضرب و نیشگون بیدار می‌شود. در قدم‌های بعدی دچار خواب سبک هستیم که به نوعی نوازش نیاز دارد که همان وعده است. کسی که می‌خواهد از خواب سنگین بیدار شود، با تازیه‌های بیداری قرآن کریم، بیدار می‌شود.

عبرت‌آموزی از قرآن

مطلب بعدی که از آداب است، عبرت گرفتن است که مکرر در قرآن کریم بیان شده است. معنای عبرت، عبور از ظاهر به باطن و کشف قاعده و پیام درونی و انطباق با وضعیت کنونی است. جالب است که دریافت عبرت از قرآن کریم عمدتاً ذیل قصص قرار داده شده است. مثلاً در سوره‌ی مبارکه‌ی یوسف، پس از نقل ماجرای باطراوت و حلاوت و تصویرسازی‌های

۲. توجه به آیات وعید
دومین شرط ذکرپذیری، آن است که هنگام قرائت آیات وعید، فرصت‌های مخصوصی برای بیداری از خواب سنگین پیدا کنیم. خواب سنگین را با وعید و خواب سبک را با وعده بیدار می‌کنند. ما در قدم‌های اول گرفتار خواب سنگین هستیم و کسی که در خواب سنگین

می‌شوید که اولی‌الالباب چه معنایی دارد. عالی‌ترین درس‌های تربیت توحیدی را علامه طباطبایی از این آیات به دست می‌آورد و جلوی چشم شما می‌گذارد. باید با عقل شفاف و زلال با قرآن مواجه شد تا از ظواهر عبور کرد. حضرت علامه در مورد ماجرای یوسف می‌گوید: مسئله،

مسئله‌ی ولایت الهی است و کلی این سوره‌ی مبارکه، آیه‌ی «فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ؛ [۷] سَرور [راستین] خداوند است» را تفسیر می‌کند.

هر چه در قرآن جلوتر بروید، عبرت‌های جدیدتری دریافت می‌کنید. کسی که بتواند وقایع را ببیند و خود را بازیگر آن صحنه بداند و سپس با وضعیت خود تطبیق دهد و از آن برداشت داشته باشد، درنهایت، زندگی با قواعد قرآنی را می‌آموزد و به زیست قرآنی دست می‌یابد.

فوق‌العاده، بیان می‌شود که: «لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولَى الْأَلْبَابِ؛ [۵] به‌راستی در سرگذشت آنان برای خردمندان عبرتی است». عبرت برای صاحبان خرد است. در سوره‌ی مبارکه‌ی نازعات هم این تعبیر در مورد ماجرای حضرت موسی (علیه السلام) بیان شده است. [۶]

اینجا از جاهایی است که من از دوستان می‌خواهم به‌راحتی از آن عبور نکنند. ما معمولاً خیلی ساده ترجمه می‌کنیم و می‌گوییم اینجا درس یا پند دارد؛ اما واژه‌ی عبرت، فراتر از اینها است. علامه طباطبایی در تفسیر المیزان که واقعاً اثری ارزشمند است و از روحی بزرگ نشئت گرفته، در مورد سوره‌ی یوسف، کارها کرده است. شما وقتی با یک شخصیت قرآنی ذوب‌شده در قرآن همراه می‌شوید، متوجه

بیان پندهای قرآنی در قالب قصه

قرآن به ما می‌گوید: شیطان، پدر و مادر تو را که قدیس و قدیسه بودند، از بهشت بیرون کرد، حال باید ببینی که تو کجای کار هستی؟! قرآن به ما می‌گوید: پدر و مادر شما هزینه داده‌اند تا شما هزینه ندهید. [۸] این مطالب را به تناسب بحث شیطان، در دعای هشتم مباحثه کرده‌ایم؛ بنابراین از آن می‌گذریم. پس عبرت یعنی شما خودت را به آن صحنه ببری و بازیگر آن نقش شوی و با وضعیت امروز تطبیق دهی.

در قرآن کریم عبرت‌های فردی فراوان بیان شده و عبرت‌های اجتماعی و سیاسی هم عمدتاً در ماجرای بنی‌اسرائیل نقل شده است. من معتقدم نیاز ویژه‌ی امروز جامعه‌ی ما، توجه به عبرت‌های بنی‌اسرائیل در قرآن

جالب است که عبرت‌ها عمدتاً ذیل قصه‌ها بیان شده و قرآن کریم پر از قصه است. یکی از این قصه‌ها، قصه‌ی یوسف است و دیگری قصه‌ی آدم و حوا که پدربزرگ و مادربزرگ ما هستند. من سال‌ها پیش در شهر جده، به زیارت مقبره‌ی حوا رفتم. (البته نقل‌های دیگری هم در مورد محل دفن ایشان مطرح است).

غایت عبرت‌ها و مطالب، در ماجرای آدم و حوا نهفته است. آدم، عالم به تمام اسما الهی است؛ لذا نباید به‌راحتی از کنار ایشان عبور کنیم. حضرت آدم و حضرت حوا خیلی محترم و بزرگ هستند؛ اما گاهی به دلیل برخی مسائل موجود در ادبیاتمان، به‌راحتی از کنار ایشان می‌گذریم.

منابع و مأخذ

[۱]. قمر: ۱۷ و ۲۲ و ۳۲ و ۴۰.

[۲]. نور: ۴۰.

[۳]. ق: ۳۳.

[۴]. یس: ۱۱.

[۵]. یوسف: ۱۱۱.

[۶]. «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشَى؛

درحقیقت برای هر کس که [از خدا]

بترسد در این [ماجرا] عبرتی است».

نازعات: ۲۶.

[۷]. شوری: ۹.

[۸]. «يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا

أَخْرَجَ أَبْوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ؛ ای فرزندان

آدم، زنهار تا شیطان شما را به فتنه

نیندازد، چنانکه پدر و مادر شما را از

بهشت بیرون راند». اعراف: ۲۷.

کریم است و باید این آیات، شرح و تبیین شود؛ چراکه همان وضعیتی که آنان داشتند، ما در دوران طاغوت داشتیم و آفت‌های آنان، آفت‌هایی است که اکنون ما را تهدید می‌کند.

امام سجاد (علیه السلام) با بهره‌گیری از زبان دعا، در صحیفه‌ی سجادیه بخش‌هایی از قرآن کریم را رمزگشایی می‌کند که در جای دیگری آن را نمی‌یابید.

ان‌شاءالله خدای متعال توفیق دهد جزء اولوالالباب باشیم.

افوغها؛ درنگی بر مسئله تعلیم و تربیت

OfoghHa.ir © سامانه پیامکی: ۳۰۰۰۴۸۵۹۵۹

۲ شنبه‌ها

بعد از نماز مغرب و عشاء

(۶ ماه دوم سال)

تهران، خیابان سرچشمه
مجمع فرهنگی شهدای هفتم تیر

